

Gunivortus Goos

Dit werk valt onder het Creative Commons licentiemodel met de rechtenmodules: Naamsvermelding – Geen commercieel gebruik – Geen afgeleide werken” (CC-BY-NC-ND). Deze licentie heeft geen invloed op de morele rechten onder de Nederlandse wetgeving.

Je mag dit werk reproduceren, verspreiden en openbaar maken onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding. Je moet de naam van de auteur vermelden (maar dit mag niet de indruk wekken dat jij of het gebruik van het werk door jou wordt vergoed).
- Bij verspreiding moet je anderen informeren over de licentievoorwaarden waaronder dit werk valt.
- Geen commercieel gebruik. Dit werk mag niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden.
- Geen bewerking. Dit werk mag op geen enkele manier bewerkt of gewijzigd worden.

Een gedetailleerde versie van de licentieovereenkomst is te vinden op:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Inhoud

Inleiding	1
Abstract	3
De mythologische verklaring	4
Over de naam Illyriërs	6
Over de naam en het gebied Illyrië	6
De mogelijke oorsprong	8
Handel en conflicten	9
Cultuur	10
Religie	11
Taal	12
Het Volk van de Ardiaei en hun Koning Agron	13
Koningin Teuta	14
De 1e Illyrische Oorlog	17
Leestip	20
Afbeeldingenlijst	20

Dit artikel wordt primair aangeboden via “Boudicca’s Bard”, de privé website van de auteur van het artikel: <https://boudicca.de>

Inleiding

Teuta in het centrum, Boudicca in het westen en Zenobia in het oosten, drie vrouwelijke heersers uit de oudheid die de door mannen gedomineerde politieke macht van Rome trotseerden. In dit geval staat de eerstgenoemde in de schijnwerpers. Dit vereist echter een uitgebreide weergave van de noodzakelijke achtergronden en de bijbehorende context, waardoor hiermee wordt begonnen; dit zou zelfs het grotere deel van het artikel kunnen innemen.

Gezien de overvloed aan informatie over de Illyriërs en de opmerkelijke heerseres Teuta, kan een artikel slechts een selectie van deze informatie presenteren. Nadat alle bronnen waren doorgenomen, beluisterd, verwerkt en gereflecteerd, werd er een selectie gemaakt - hierbij werden vooraf geen specifieke criteria vastgelegd.

Aangezien niet alle gebruikte bronnen grondig zijn gecontroleerd op hun wetenschappelijke waarde, doet dit artikel geen claim om dit niveau in al zijn secties te kunnen garanderen.

Bovendien is er onder de 'specialisten' niet altijd overeenstemming over bepaalde details, zoals de vraag of Scodra vanaf het begin de hoofdstad van het Ardiaeische koninkrijk was, of dat Rhizon aanvankelijk de hoofdstad was.

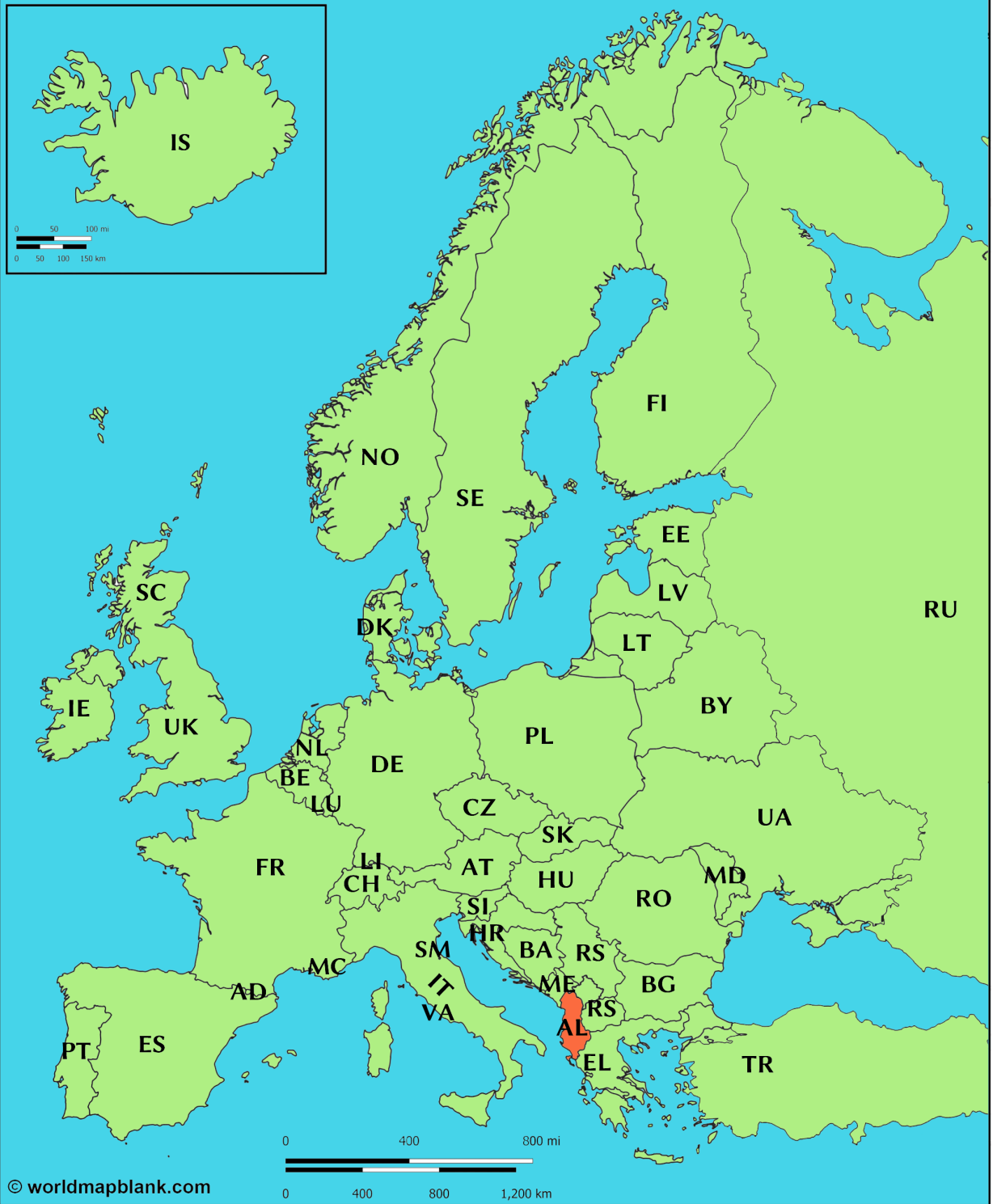
Daarnaast zijn er tegenstrijdige gegevens; een voorbeeld betreft het huwelijk van Teuta. Een bron stelt dat het huwelijk met koning Agron 18 jaar heeft geduurd, terwijl een andere auteur beweert dat ze slechts enkele jaren getrouwd waren. Het laatste is waarschijnlijker, aangezien er nog een minderjarig kind was uit Agrons eerste huwelijk.

Aan het einde kunnen er vragen onbeantwoord zijn gebleven; een vraag bijvoorbeeld, die tevergeefs is geprobeerd te beantwoorden, betreft de oorsprong en de afkomst van de Illyrische volkeren. Ze zijn noch Grieks, noch Keltisch, noch Slavisch, noch Thracisch... wat echter in de taalkunde is vastgesteld, is dat de Illyrische taal een op zichzelf staande tak van de Indo-Europese talen was.

Dit artikel richt zich grotendeels op het kerngebied van de Illyrische volkeren, het westelijke Balkan langs de Adriatische kust en een deel van het achterliggende binnenland. De Illyriërs breidden zich waarschijnlijk zelfs uit langs de westkust van Italië. Aangezien Teuta echter vanaf het begin als centraal thema van het artikel werd vastgelegd en haar leven zich in het Illyrische kerngebied afspeelde, was die uitbreiding daarbuiten niet relevant.

Tot slot van deze inleiding... de artikel mengt zich op geen enkel punt in de discussie of de Albanezen afstammelingen zijn van de Illyriërs; dit onderwerp kan voor sommigen van belang zijn, maar hier past het niet bij het thema.

De navolgende kaart van Europa heeft slechts ten doel om daarop Albanië te plaatsen, waar zich het leven van koningin Teuta afspeelde.

Bron voor de kaart:

<https://worldmapblank.com/de/stumme-karte-von-europa/>

Landen en landcodes, voor zover zichtbaar op de kaart – Deze kaart van Europa is niet geheel volledig, maar voldoet om Albanië, als voornaamste kerngebied van de Illyriërs, te plaatsen.

Albanië (AL), Andorra (AD), Belarus (BY), België (BE), Bosnië en Herzegovina (BA), Bulgarije (BG), Denemarken (DK). Duitsland (DE), Estland (EE), Finland (FI), Frankrijk (FR), Griekenland (GR), Ierland (IE), IJsland (IS), Italië (IT), Kroatië (HR), Letland (LV), Liechtenstein (LI), Litauen (LT), Luxemburg (LU), Moldavië (MD), Monaco (MC), Montenegro (ME), Nederland (NL), Noordmacedonië (MK), Noorwegen (NO), Oostenrijk (AT), Polen (PL), Portugal (PT). Roemenië (RO), Rusland (RU), San Marino (SM), Zweden (SE), Zwitserland (CH), Servië (RS), Slowakije (SK), Slovenië (SI), Spanje (ES), Tsjechië (CZ), Turkije (TR), Ukraine (UA), Hongarije (HU), Vaticaanstad (VA), Verenigd Koninkrijk (UK)

Abstract

Teuta, in het Illyrisch **Teutana*, betekent ‘Heerseres van het Volk, Koningin’, was de regerende koningin van de Ardiaei-stam in Illyrië, die ongeveer van 231 tot 228/227 v.Chr. aan de macht was.

Het is enigszins onzeker of Teuta de naam was die ze van haar ouders kreeg, of dat ze die naam van eer ontving toen ze koningin werd. Deze opmerking lijkt relevant, aangezien de eerste vrouw van koning Agron Triteuta heette, en de twee namen een duidelijke gelijkenis vertonen.

Na de dood van haar echtgenoot Agron in 231 v.Chr. nam zij de heerschappij over het Ardiaeiëse koninkrijk op zich voor haar stiefzoon Pinnes en zette zij Agrons expansiepolitiek in de Adriatische Zee voort, binnen de context van een aanhoudend conflict met de Romeinse Republiek over de gevolgen van de Illyrische piraterij voor de regionale handel. De dood van een Romeinse ambassadeur, waarschijnlijk op bevel van Teuta, gaf Rome in 229 v.Chr. de aanleiding om de oorlog tegen hen te verklaren en het rijk van Teuta te ontmantelen.

Deze weinige regels bevatten meerdere onderwerpen die navolgend toegelicht worden.

De mythologische verklaring

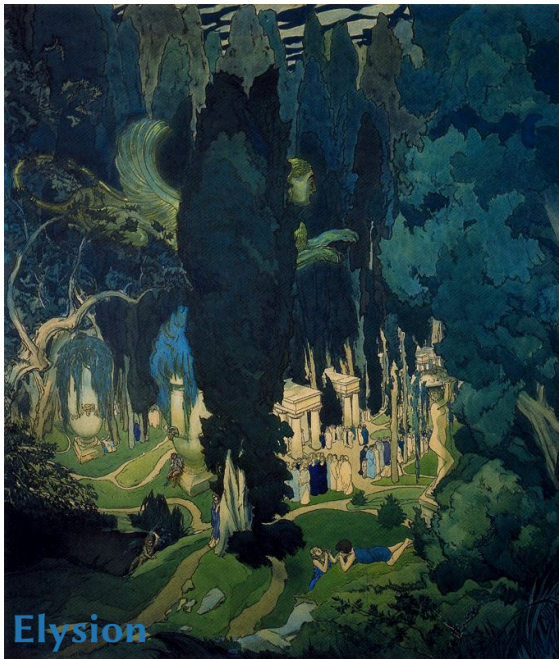
Allereerst een kleine duik in de Griekse mythologie...

Daarin is een van de bekendste verhalen die, waarin de oppergod Zeus verliefd wordt op de schone Fenicische prinses Europa. In de gedaante van een stier ontvoert hij haar en brengt haar naar Kreta. Nadat Zeus zijn eigen gedaante weer heeft aangenomen trouwen ze en krijgen meerdere kinderen.

Na haar verdwijnen is Europa's vader, koning Agenor ontroostbaar en geeft zijn zoons opdracht haar te zoeken. Een van hen was Kadmos, Tijdens zijn zoektocht besluit Kadmos het Orakel van Delphi te raadplegen over de plek waar zijn zuster is. Maar het Orakel geeft hem de opdracht om zijn zoektocht te beëindigen, en uit te kijken naar een koe met een witte tekening in het vel. Hij moet het dier volgen en waar het gaat liggen, moet hij een stad bouwen.

Hij vindt de koe inderdaad, en grondt de stad Thebe op de plek waar de koe moe ging liggen. Nadat Kadmos acht jaar lang de god Ares diende omdat hij diens zoon, een draak had gedood, schonk de godin Athene hem de troon van de stad Thebe en Zeus gaf hem Harmonia, de dochter van de godin Afrodite en de god Ares tot vrouw.

In een conflict met stammen die aan de oostelijke zijde van de Adriatische Zee woonden, werd Kadmos door een stam om hulp gevraagd. Hij voldeed aan het verzoek, versloeg de vijandige stammen en werd hun heerser.

Het laatste kind van Kadmos en Harmonia werd daar geboren en de naam van deze zoon was Illyrios. Naar hem kreeg de verzamelnaam van deze stammen de naam Illyriërs. Later had Illyrios zes zonen en drie dochters, wiens namen verbonden zijn met die van de Illyrische stammen.

Na hun overlijden gingen Kadmos en Harmonia niet naar de onderwereld waar de god Hades regeerde, maar werden ze omgevormd tot slangen of draken en werden ze opgenomen in de wereld *Elysion* (Latijn: *Elysium*), een paradijselijk gebied waar alleen helden en degenen die verwant waren aan de goden toegang hadden.

Over de naam Illyriërs

Dit verhaal hierboven vertelt echter niets over de afkomst van deze Illyrische stammen, wat hun oorsprong was, of er misschien een oervolk was waaruit zij voortkwamen.

Al in Homerus' "Ilias" uit de 8e eeuw v.Chr., die gebaseerd is op vroeghistorische mythen en verhalen, worden de Illyrische volken Dardani en Paeones genoemd als bondgenoten van de Trojanen. Echter, alleen de namen van deze volken worden vermeld, terwijl de overkoepelende term Illyriërs, die vermoedelijk in deze vroege periode nog niet in gebruik was, niet voorkomt.

De eerste historische vermeldingen m.b.t. de Illyriërs zijn schriftelijke bronnen uit de tweede helft van de 6e eeuw v.Chr. Eerst was het de Griekse historicus en geograaf Hekataios van Milet (ca. 560–480 v.Chr.), die verslag deed over Illyriërs nabij de Griekse kolonies Epidamnos en Apollonia in het huidige Albanië en in het gebied van het Shkodra-meer, eveneens in Albanië en mogelijk het zuiden van het huidige Montenegro.

Niet veel later vermeldt de Griekse historicus, geograaf en etnoloog Herodotus (ca. 485–424 v.Chr.) ze ook. Hij schrijft dat de jonge vrouwen van het volk der Eneti, een vroeg Illyrisch volk dat in het grensgebied van Albanië en Macedonië woonde, zich eenmaal per jaar op een huwelijksmarkt verzamelden. Tevens vermeldt hij Illyriërs in het noorden van Albanië en daarbuiten over de huidige grens.

Ook de Pseudo-Scymnus, een werk over geografie geschreven in het Klassiek Grieks door een onbekende auteur, mogelijk gedateerd in de voorlaatste eeuw v.Chr., vermeldt hen door het gebied te beschrijven waar de Illyriërs woonden en enkele van hun stammen te noemen.

Wat betreft de vele stammen van de Illyriërs, is het een beetje vergelijkbaar met de Germanen: een opsomming van de stamnamen is een momentopname. Dit betekent dat er stammen zijn geweest die op het moment van de telling niet meer bestonden en dat er stammen kunnen zijn ontstaan die op dat moment nog niet bestonden.

Over de naam en het gebied Illyrië

De term Illyrië wordt op verschillende manieren begrepen en inconsistent gebruikt.

Van de beginperiode tot de ondergang van het illyrische koninkrijk vertonen de Illyriërs variërende allianties met stammen van gemeenschappelijke of soortgelijke afkomst en taal. Echter, alleen de gebieden van de Adriatische kust met het achterland, vanaf ongeveer het Meer van Shkodër in het grensgebied van Montenegro en Albanië tot ongeveer de grens in het zuiden met Macedonië kunnen vermoedelijk terecht als illyrisch worden aangeduid.

Grenzend aan de Adriatische Zee in het westen en de Morava-rivier in het oosten, komt

Illyrië in zijn uitgebreidste vorm overeen met delen van het huidige Kroatië, Bosnië en Herzegovina, Slovenië, Montenegro, Kosovo, Servië en Albanië.

De naam “Illyriërs”, zoals deze door de oude Grieken werd gebruikt voor hun noordelijke burens, zou kunnen verwijzen naar een brede, vaag gedefinieerde groep van stammen. Er is gesuggereerd dat de Illyrische stammen zich nooit collectief als “Illyriërs” identificeerden en dat het onwaarschijnlijk is dat ze überhaupt een collectieve nomenclatuur (hier: geheel van namen en aanduidingen) gebruikten.

Illyriër lijkt aanvankelijk de naam te zijn geweest van een specifieke stam die tot de eersten behoorde die tijdens de Bronstijd in contact kwamen met de oude Grieken. Later gebruikten de Grieken deze naam voor alle mensen met een vergelijkbare taal en enigszins vergelijkbare gebruiken. Met de naam “Illyrier” werden bovendien later ook aangrenzende stammen aangeduid, die slechts losjes met hen verbonden waren.

Door de Romeinse verovering van het Balkan-schiereiland en de oprichting van de provincie Illyricum versnelde het ongedifferentieerde gebruik van de naam Illyrië. De naam werd in de late oudheid verder gebruikt om het westelijke Balkan-schiereiland te duiden.

De mogelijke oorsprong

Over de ethnogenese, d.i. de oorsprong, herkomst, van de Illyriërs kan men alleen maar theoretiseren, schriftelijke bronnen uit de oudheid daarover bestaan niet. Een gangbare theorie luidt:

In het noordwesten van het Balkan-schiereiland ontstonden sinds het 3e millennium v.Chr. lokaal begrensde culturen met specifieke kenmerken, die als proto-illyrisch kunnen worden aangeduid. Bij het proces van de vorming van de Illyriërs waren pre-indogermanische bevolkingsgroepen betrokken, die zich verenigden met de vroegste indogermanische immigranten. Sinds ongeveer 1000 v.Chr. ontwikkelden de lokale culturen zich gestaag tot in de ijzertijd (ongeveer 8e tot 6e eeuw v.Chr.). De geografische spreiding van deze regionale culturen weerspiegelt de differentiatie van de illyrische stammen.

Wat betreft de stammen die op de kaart op blz. 5 in het aangegeven ‘Illyrië’ woonden, kan niet met zekerheid worden aangenomen dat zij allemaal daadwerkelijk Illyriërs waren, dat geldt in het bijzonder voor stammen die aan de grens met andere volkeren leefden, zoals de Kelten in het noorden of de Thraciërs in het oosten. Evenals de gekeltiseerde stammen van de Germanen, kunnen hier ook Balkan-volkeren Illyrische kenmerken hebben overgenomen.

Bovendien moet worden opgemerkt dat om administratieve redenen bepaalde stammen en volkeren, die geen etnische band met de Illyriërs hadden, zoals de Liburni en Histri, aan Illyricum werden toegewezen en als illyrisch werden aangeduid, enkel omdat zij in Illyrië woonden. Griekse en Latijnse schrijvers uit de tijd van het Romeinse protectoraat van Illy-

ricum, die Illyria en/of de Illyriërs bij naam noemden, deden dit uitsluitend met betrekking tot de administratieve organisatie van de Balkan of in geografische context, aangezien het noordwesten van het schiereiland grotendeels tot Illyricum behoorde.

Handel en conflicten

De handel en het verkeer van de Grieken met de Illyriërs, die door hen als barbaren en zeerovers werden gevreesd, vond plaats sinds de 6e eeuw v.Chr. via twee Griekse steden, koloniën in het Illyrische gebied: Apollonia en Epidamnus. Griekse importgoederen uit deze periode (metaalwaren, wapens, keramiek) zijn bewezen door Illyrische grafvondsten.

In Zuid-Illyrië werd in de 5e eeuw v.Chr. een Illyrisch koninkrijk opgericht.

Tegen het einde van de 6e eeuw v.Chr. zijn er meerdere sterke koninkrijken onder de Illyriërs gedocumenteerd. Deze stonden vijandig tegenover het Macedonische koninkrijk in het zuiden. De Griekse historicus Thucydides (ca. 455–400) geeft een gedetailleerd verslag van de oorlogen tussen deze tegenstanders.

Blijkbaar bereikten de Illyriërs aanvankelijk onder koning Bardylis een eerste hoogtepunt van hun militaire kracht, nadat het hem was gelukt om kort na 400 enkele stammen onder zijn heerschappij te brengen en de Macedoniërs meerdere keren te verslaan. Ook op andere locaties waren verschillende Illyrische stammen succesvol in oorlogen.

In de 6e en 5e eeuw lijkt er bij de Illyriërs geen vaste staatsstructuur of koninklijke dynastieën te zijn geweest, zoals dat het geval was in het naburige Macedonië en in Epirus – ten zuiden van Illyrië, langs de kust, lag Epirus, en oostelijk daarvan, met een grens naar Illyrië, lag Macedonië.

De Illyrische koningen waren vermoedelijk heersers van afzonderlijke stammen, die door hun overwinningen de trouw van andere stammen wisten te winnen. Na verschillende verwoestende nederlagen van de Macedoniërs tegen Bardylis, slaagde Filippus II, de vader van Alexander de Grote, erin om in 358 de Illyrische koning in een reeks veldtochten beslis-

**Illyrische
koning of
edele krijger**

send te verslaan en Macedonië te bevrijden van de druk van de Illyriërs. Sinds de overwinningen van Filippus werd Illyrië ongeveer een eeuw lang het toneel van talrijke gevechten, waaraan naburige Macedoniërs onder de koningen Alexander de Grote en Kassander, evenals Epiroten onder koning Pyrrhos, deelnamen.

Sinds de 3e eeuw v.Chr. ontstonden er ook voortdurende conflicten tussen de Illyriërs en de Romeinen.

De Illyrische stammen waren terughoudend om elkaar te helpen in oorlogstijden en vochten zelfs onderling. Soms sloten ze allianties met de Romeinen en Grieken. Deze conflicten ontstonden door geschillen over land, weiden en gebieden met natuurlijke hulpbronnen zoals ijzer en zout.

Voordat de Romeinen Illyrië veroverden, waren ze al betrokken bij stammenconflicten en maakten ze hiervan gebruik in eigen voordeel.

Cultuur

Een specifieke Illyrische cultuur, die het oude Illyrië representeert, ontstaat tijdens de midden-bronstijd., begint steeds duidelijker herkenbare kenmerken te vertonen tijdens de Midden-Bronstijd, maar vooral tegen het einde van de Late Bronstijd. Aardewerk, een bepalend cultureel element, staat bekend om het uitgebreide gebruik van vormen met twee handvatten en decoraties met geometrische patronen.

Illyrisch aardewerk

Pre-Illyrisch aardewerk

Tijdens deze periode werden de eerste versterkte nederzettingen gegrond.

Lokale metallurgie produceerde verschillende soorten wapens gebaseerd op Aegeïsche prototypes, die ingewikkelde artistieke vormen vertoonden. De belangrijkste gereedschappen omvatten lokale types van bijlen, bekend als “Dalmato-Albanees” en “Shkodrans”, samen met de zuidelijke variant van de dubbele bijl.

Sica zwaard

Andere specifieke wapens waren de ‘sica’, een enkelzijdig gebogen zwaard, dat al in de Bronstijd werd ontwikkeld.

Maar ze hadden ook langere zwaarden, speren, bogen en pijlen en meer wapentuig. Daarnaast wordt de spirituele cultuur weerspiegeld in begrafenispraktijken met *tumuli*, waar een schat aan archeologische artefacten is ontdekt, die inzicht geven in de Illyrische cultuur.

In het zuiden van Illyrië werden steden opgericht naar Grieks voorbeeld. In deze uitgestrekte centrale nederzettingen van de Illyrische zuidelijke stammen, die door massieve muren werden beschermd, ontstonden verzamelplaatsen, markthallen, theaters en sportfaciliteiten. Ook werden er tempels voor Griekse godheden gebouwd. Op het eerste gezicht leken daar Illyrische goden te ontbreken, maar het is waarschijnlijk dat de overeenstemmende inheemse goden en godinnen aan de Griekse werden aangepast.

Religie

De Illyriërs, net als vele oude beschavingen, beoefenden het polytheïsme en vereerden een groot aantal godheden die verbonden waren met de krachten van de natuur. Het lijkt erop dat de Illyriërs geen samenhangende kosmologie hebben ontwikkeld die als basis diende voor hun religieuze rituelen. Verschillende Illyrische plaatsnamen en namen van mensen en mensengroepen zijn afgeleid van diernamen, wat hun geloof in dieren als mythologische voorouders en beschermers illustreert.

Het meest overvloedige bewijs van religieuze praktijken uit de pre-Romeinse periode heeft betrekking op religieuze symboliek. Deze symbolen worden geïllustreerd in een breed scala aan ornamenten en geven aan dat de primaire focus van de prehistorische Illyrische cultus de zon was, vaak weergegeven als een geometrische vorm zoals de spiraal, concentrische cirkel of zonnewiel, of als dierfiguren zoals vogels, slangen en paarden.

De afbeeldingen van watervogels en paarden werden voornamelijk aangetroffen in de noordelijke regio's, terwijl de slang vaker werd geassocieerd met de zuidelijke gebieden.

Illyrische goden werden genoemd in inscripties die zijn gevonden op standbeelden, monumenten en munten uit de Romeinse tijd, waarbij sommige door oude auteurs werden geanalyseerd vanuit het perspectief van de vergelijkende religie.

Het lijkt erop dat er geen enkele dominante godheid is die door alle Illyrische stammen wordt erkend, en verschillende goden manifesteren zich duidelijk alleen binnen specifieke gebieden. Een aantal van de Illyrische godheden zijn:

- Dei-pátrous, de vader van de hemel.
- Prende, de godin van de liefde.
- Perendi, de dondergod, echtgenoot van Prende.
- En of Enji, de vuurgod.
- (Jupiter) Parthinus, een belangrijke godheid van het Parthini volk.
- Redon, een beschermgod van zeelieden die op veel inscripties in de kustplaatsen Lissus, Daorson, Scodra en Dyrrhachium verschijnt.

Taal

De Illyrische taal was een Indo-Europese taal of een groep van talen die door de Illyriërs in Zuidoost-Europa tijdens de oudheid werd gesproken. De taal is niet gedocumenteerd, met uitzondering van persoonlijke namen en plaatsnamen die ons gebleven zijn van grafinscripties en namen die op bouwwerken werden geschreven. Er kan net genoeg informatie uit de overgeleverde woorden worden gehaald om de conclusie te kunnen trekken dat het tot de Indo-Europese taalfamilie behoorde.

Enkelwoorden zijn bekend uit Griekse en Romeinse bronnen, zoals bijvoorbeeld *sabaia* ‘bierachtig drankje’, *sybina* ‘jachtspies’, *mantia* ‘moerbei’, *rhinos* ‘nevel, wolken’, *brisa* ‘vat gevuld met druiven’, *tertigio* ‘handelaar’ en *bosona* ‘stromend water’.

In oude bronnen wordt de term “Illyrisch” toegepast op een breed scala aan stammen die zich in een groot gebied van Zuidoost-Europa vestigden, waaronder Ardiaei, Autariatae, Delmatae, Dassareti, Enchelei, Labeatae, Pannonii, Parthini, Taulantii en anderen. Het is niet bekend in hoeverre al deze stammen een homogene taalgroep vormden, maar de studie van de gedocumenteerde eponiemen (namen van objecten die van persoonsnamen zijn afgeleid) heeft geleid tot de identificatie van een linguïstisch kerngebied in het zuiden van deze zone, ruwweg rond wat nu Albanië en Montenegro is, waar men aanneemt dat daar het echte Illyrisch werd gesproken.

Er is weinig bekend over de relaties tussen het Illyrisch en zijn naburige talen. Door gebrek aan meer informatie wordt het Illyrisch doorgaans beschreven als een aparte tak in de stamboom van de Indo-Europese talen.

De Illyrische taal stierf uit tussen de 2e en 6e eeuw n.Chr., met een mogelijke uitzondering van een kleine groep namen die in het Albanees zijn blijven voortleven. Het Albanees wordt misschien daarom vaak verondersteld een overlevende afstammeling van het Illyrisch te zijn, hoewel dit ook onbewezen blijft.

Het Volk van de Ardiaei en hun Koning Agron

De Ardiaei-stam wordt al sinds de 3e eeuw v.Chr. genoemd. Ze komen vaak voor in oude verslagen die de Illyrische en Macedonische Oorlogen beschrijven. In het Oudgrieks werd hun naam geschreven als *Ouardaioi*, in het Latijn als *Vardiae* of *Vardaei*. De naam kan verband houden met het Latijnse *ardea*, wat “reiger” betekent, een symbool van dieren-totemisme.

Tot de 4e eeuw v.Chr. waren de Ardiaei geen kustvolk; hun oude locatie in het binnenland kan worden afgeleid uit de oorzaken van de oorlog tussen hen en de Autariatae – een langdurig conflict over de bezittingen van zoutbronnen, bedoeld worden hier zoutbronnen in de bergen nabij hun gemeenschappelijke grens.

De komst van de Ardiaei aan de kust moet op een bepaald moment na het midden van de 4e eeuw v.Chr. hebben plaatsgevonden, waarbij ze ofwel de mensen die daar woonden verdreven, of hen integreerden.

Koning Pleuratos van de Ardiërs stam slaagde er rond het midden van de 3e eeuw in om de Illyrische buurstammen, met name die in het gebied rond Scodra, te onderwerpen. Tot deze stammen behoorden onder andere de gebieden van de Autariatae, totdat hij uiteindelijk de controle over de gehele Adriatische kust verwierf.

Hij stichtte, wat ongebruikelijk was voor de eerdere Illyrische koninklijke huizen, een belangrijke en langdurige dynastie. Scodra werd de hoofdstad van dit koninkrijk, en de kustplaats *Lissós*, in het Latijn: *Lissus*, was zijn belangrijkste haven.

Pleuratos' zoon Agron (regeerde van ongeveer 250 tot 231 v.Chr.) zette de oorlogszuchtige koers van zijn vader voort en beschikte over de grootste land- en zeestrijdkrachten van alle eerdere Illyrische heersers.

Tijdens zijn heerschappij slaagde hij erin om het zuiden van Illyrië te heroveren, dat sinds de tijd van Pyrrhus onder controle van Epirus was, en om de Illyrische heerschappij uit te breiden over vele steden in de Adriatische regio, waaronder Corcyra (Corfu), Epidamnus en Pharos.

Hij is het meest beroemd om zijn beslissende overwinning op de Aetolische Liga, een staat in het westen van Griekenland.

Rond 231 voor Christus stierf Agron plotseling na zijn triomf over de Aetoliërs. Volgens de legende vierde Agron zijn overwinning met zoveel drinken en andere uitpattingen dat hij pleuritis (ontsteking in de longen en borst) opliep en stierf.

Pinnes, Agron's zoon met zijn eerste vrouw Triteuta, volgde formeel zijn vader op als koning in 231 v.Chr., maar het koninkrijk werd geregeerd door Agrons tweede vrouw, koningin Teuta, omdat Pinnus nog onmondig was.

Koningin Teuta

Beginnend met een volkssage....

Het machtige Rome eiste met dreigementen van de koningin van de Illyriërs dat zij een einde zou maken aan de piratenaanvallen in de Adriatische Zee. Echter, koningin Teuta gaf een negatieve reactie en liet een van de ambassadeurs van het Romeinse Rijk, die zich ongepast gedroeg, doden. Deze actie leidde tot het begin van de eerste Illyrisch-Romeinse oorlog.

Een mythe vertelt dat, in het voorjaar van dat jaar, koningin Teuta de mogelijkheid zag dat ze de oorlog zou verliezen. Ze nam maatregelen om haar enorme schat aan rijkdommen te beschermen en gaf de opdracht om de volledige schat te begraven in een afgelegen en geheim land. De schat werd vervoerd via de Egnatiaweg die naar het oosten voert, ongeveer 160 km van de nederzettingen van de Enchelei stam, tot in het oude gehucht Lunge. De schat bestond uit een enorme hoeveelheid goud, zilver en edelstenen zoals diamanten en robijnen. Ze werden vervoerd door 40 muilezels en begraven in een geheime holte, gegraven door de loyale dienaren van de koningin nabij de bedding van de Shkumbin rivier. De dienaren werden gedood na hun terugkeer in het koninklijk paleis om de locatie van de schat voor altijd geheim te houden.

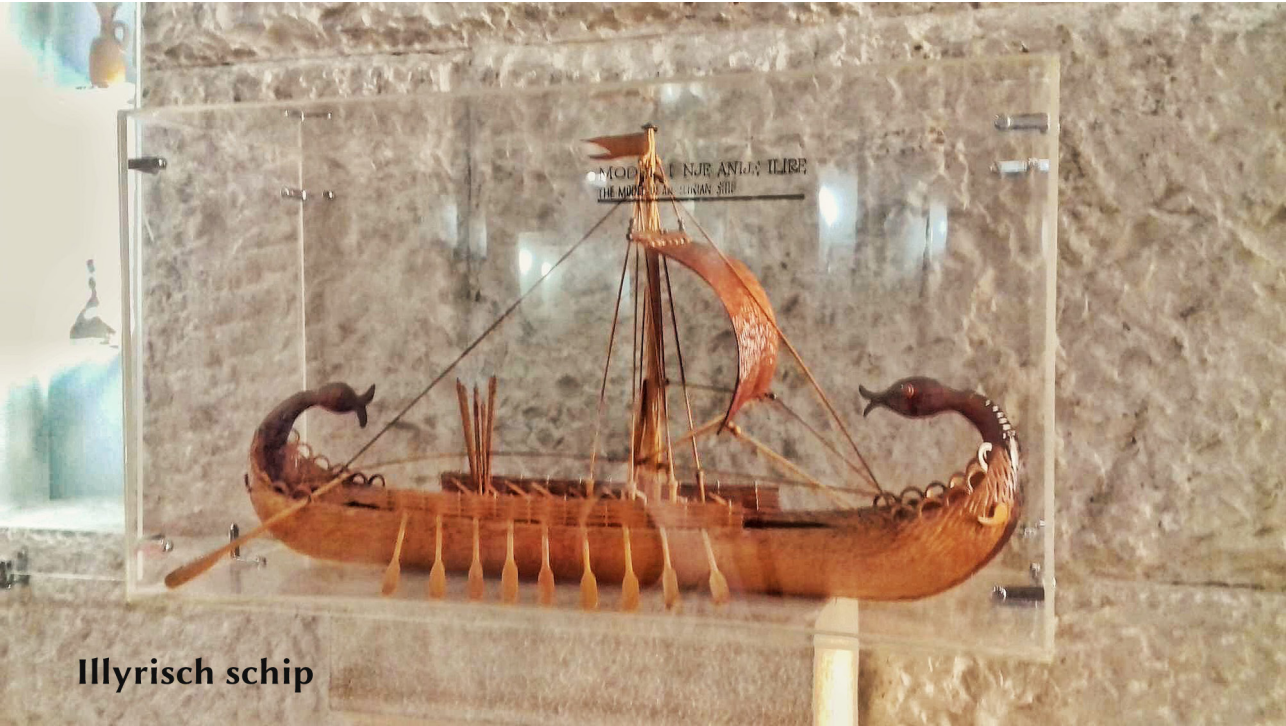
Teuta was de eerste dochter van een nobele Illyrische familie en werd geboren rond 268 v.Chr. Ze kreeg een traditionele opleiding, maar werd ook opgeleid als krijgster en leerde de kunst van het oorlogvoeren, jagen, paardrijden, enz. De oude Illyriërs moedigden, net als de Spartanen (inwoners van de oude Griekse stad Sparta), hun vrouwen aan om de krijgskunst en vechtvaardigheden te leren.

Teuta verwierf bekendheid als een zeldzame schoonheid, en de koning koos haar als zijn vrouw en koningin, nadat hij was gescheiden van zijn eerste vrouw Triteuta. Het huwelijk van Teuta met koning Agron was in een periode van grote politieke, economische en militaire vooruitgang voor het Illyrische koninkrijk.

Na Agron's dood zette Teuta de expansiepolitiek van haar echtgenoot en diens vader voort. Zij slaagde erin haar macht ver uit te breiden, tot ver in het zuiden, zelfs over het gehele Epirus en de daar wonende Griekse stammen, en naar het noorden tot de Griekse eilandkolonies van Issa en Pharos, die zich in het huidige Kroatië bevinden. Ondanks het verzet van andere Griekse kolonies, kwam het achterland tot aan Macedonië in het oosten al snel onder de controle van deze capabele en vastberaden heerseres, die ook wel piratenkoningin werd genoemd, en de folklore zegt dat zij wijzer was dan een slang, dapperder dan een leeuw, en mooier dan feeën.

De bijnaam 'piratenkoningin' die zij droeg, was te wijten aan het feit dat, mogelijk zelfs

meer dan haar formidabele marine, de meest gevreesde krachten van Teuta de Illyrische piraten waren die de aangrenzende zeeën doorkruisten.

Illyrisch schip

Het is opmerkelijk dat piraterij in Illyrië volledig legaal was en werd beschouwd als een legitiem, zo niet eervol, beroep. Teuta stond haar schepen toe om vrij te opereren in de Middellandse Zee. Desondanks leidden de specifieke acties van die piraten, die onder de bescherming van koningin Teuta stonden, tot aanzienlijke conflicten met de Romeinse Republiek.

Al kort na het verslaan van zijn grootste rivaal Carthago in de Eerste Punische Oorlog, was Rome begonnen zijn invloed over de Middellandse Zee, inclusief de Adriatische Zee, uit te breiden. Het had ondertussen al vele belangrijke handelsroutes langs de oostelijke Middellandse Zee tussen Griekenland en Italië, en Romeinse kooplieden werden daarbij echter voortdurend bedreigd door Illyrische piraten die hun schepen aanvielen en hun goederen stalen.

In eerste instantie probeerden de leiders van Rome het probleem op diplomatiek niveau op te lossen. Een Romeinse delegatie kwam op audiëntie bij de koningin en deed haar best om een einde te maken aan de Illyrische piraterij. Teuta antwoordde dat zij ervoor zou zorgen dat Romeinse burgers geen schade door de Illyrische staat zouden ondervinden. Wat echter betreft de privépersonen, was het gebruik van het koninklijk huis om niet in te

grijpen bij particuliere plunderingen. Een van de gezanten merkte op dat de Romeinen de voorbeeldige juridische opvatting hanteerden om dergelijk privé-onrecht te sanctioneren en in het voordeel van de slachtoffers in te grijpen. Met de steun van de goden was het de bedoeling van Rome om de koningin te bewegen deze koninklijke tradities onder de Illyriërs te veranderen.

Het zou mogelijk deze gezant kunnen zijn geweest die Teuta om precies deze woorden liet doden.

Koningin Teuta beveelt de executie van een Romeinse ambassadeur

Het is hier echter erg moeilijk om een duidelijke grens te trekken. Aan de ene kant waren de handelsroutes tussen Griekenland en Italië, tussen Korinthe en Brindisi, een aantrekkelijk doelwit voor aanvallen, en de Illyrische staat kon daar openlijk van profiteren door het uitgeven van kaperbrieven en het verlenen van vergunningen (zoals later koningin Elizabeth I van Engeland deed), aan de andere kant noemden de Romeinen in hun propaganda alles wat tegen hen gericht was, als piraterij, zelfs als het ging om legitieme belangenbehartiging van een andere staat. Samenhangend hiermee moeten we ook niet vergeten, dat de schriftelijke bronnen uit de oudheid door Romeinen of Rome-vriendelijke Grieken werden geschreven.

Toen het bericht over de dood van hun ambassadeur de Romeinse Senaat bereikte, deed Rome wat het het beste kon: de oorlog verklaren.

De 1e Illyrische Oorlog

In het jaar 229 zeilde een Romeinse vloot van 200 schepen over de Adriatische Zee, terwijl een landleger van 20.000 man en 2000 ruiters naar Brundisium (de huidige stad Brindisi aan de Adriatische kust in Zuid-Italië) marcheerde voor inscheping.

Ondertussen belegerden de Illyriërs de laatste vrije Griekse steden in de omgeving. Eerder hadden ze al Corcyra (Corfu) ingenomen. Echter, een enkele Romeinse zomerexpeditie was voldoende om een einde te maken aan de opmars van de Illyriërs.

Illyrische Oorlog

Toen de Romeinse vloot voor Corcyra verscheen, gaf Demetrius, een vlootcommandant en verwant van koningin Teuta, het eiland zonder strijd op. Hij wilde zich niet opofferen in een hopeloze strijd, verried zijn koningin en bood de Romeinen zijn diensten aan. Met zijn hulp

voer de vloot nu naar het noorden. Epidamnus en Issa werden zonder verzet ingenomen. De legers waren inmiddels vanuit Italië overgezet en alle schuilplaatsen en roversnesten van de Illyriërs vielen geleidelijk in handen van de Romeinen. Er waren slechts enkele ernstige gevechten, want over het algemeen zette de Romeinse oorlogsmachine zich probleemloos door.

Enkele van de stammen die door de Illyriërs waren onderworpen, sloten zich aan bij de Romeinen. Koningin Teuta trok zich terug in de vesting van Rhizon in het Illyrische achterland, waar ze voorlopig veilig was.

In de herfst kon het merendeel van het Romeinse leger en de vloot terugkeren. Een consul bleef met 40 schepen en enkele troepen in Illyrië, vormde een leger uit de inheemse stammen en zorgde ervoor dat de Illyriërs in de winter rustig bleven.

In het daaropvolgende voorjaar van het jaar 228 v.Chr. gaf Teuta haar verzet op en accepteerde ze de vredesvoorwaarden van de Romeinen. Daarop verklaarde Rome de vrede en stond Teuta toe haar heerschappij te behouden, zij het over een aanzienlijk verkleind grondgebied. Bovendien werd zij verplicht om tribuut aan Rome te betalen, waarmee zij hun volledige soevereiniteit erkende. Alle veroveringen die door de Illyriërs waren gedaan, moesten worden opgegeven, en de verslagen stammen herkregen hun onafhankelijkheid.

Bovendien moesten de Illyriërs zich verplichtten om met hun gewapende schepen verder naar het zuiden dan Lissus (Alessio) te varen en zelfs Rome een jaarlijkse tribuut te betalen.

Echter, in plaats van de schande te ondergaan van een beperkt rijk dat onder Romeinse autoriteit stond, deed Teuta afstand van haar koninklijke positie.

Hiermee was de heerschappij van Teuta ten einde gekomen.

De details van haar leven daarna blijven onduidelijk, maar de meeste bronnen geven aan dat ze nog meerdere jaren heeft geleefd na de Romeinse nederlaag. Volgens enkele mondelinge verslagen, waarschijnlijk een mythe, herstelde Teuta nooit van haar verdriet over het verlies aan de Romeinen.

Daarover bestaat een interessante sage die vertelt dat Teuta in plaats van zich over te geven aan Rome, van een klif sprong bij Rhizon (Risan), dat aan de baai van Kotor, in het huidige Montenegro ligt. Aangezien Risan de enige stad aan de baai is zonder een zeevaarttraditie, wordt gezegd dat dit te wijten was aan de vloek die de Illyrische koningin op de stad had gelegd voordat ze zelfmoord pleegde.

Demetrios van Pharos, die getrouwd was met Triteuta, de eerste vrouw van Agron en moeder van Pinnes, werd in 221 v.Chr. aangesteld als regent-heerser, maar was duidelijk afhankelijk van Rome, tot de meerderjarigheid van de koning zoon Pinnes. En opnieuw pleegde Demetrios verraad, toen hij zich veilig waande en zich van Rome afkeerde. Dit leidde uiteindelijk tot de tweede Illyrische oorlog. Dit is echter een vervolg dat niet in dit artikel over Teuta past, zoals de titel al aangeeft.

**Standbeeld van de Illyrische koningin Teuta met haar stiefzoon Pinnes
in Tirana, hoofdstad van Albanië**

Leestip

Voor een diepgaandere verkenning van de Illyriërs biedt dit Duitstalige boek uitgebreide informatie en is het absoluut zeer aan te raden:

Andreas Lippert, Joachim Matzinger, Die Illyrer. Geschichte, Archäologie und Sprache, Stuttgart, 2021

Koningin Teuta op een munt uit Albanië, januari 1926

Afbeeldingenlijst

Titelafbeelding: Het schilderij werd gemaakt in opdracht van Gunivortus Goos door Ahmed Raafat Abbas via Fiverr.

blz. 2: Bron van de kaart: <https://worldmapblank.com/de/stumme-karte-von-europa/>, met informatie toegevoegd door Gunivortus Goos - Landen en landcodes, voor zover zichtbaar op de kaart - Deze kaart van Europa is niet volledig, maar volstaat om Albanië te lokaliseren als het belangrijkste kerngebied van de Illyriërs.

blz. 4: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:File-Elisium_by_Leon_Bakst_2.jpg

blz. 5: **Bewerking door GG van:** <https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Illyria.jpg>

blz. 7: **Bewerking van:** https://en.wikipedia.org/wiki/File:Albania_relief_location_map.svg

blz. 9: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:IllyrianKingorNoble.jpg>

blz. 10: Links: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kamenica07-00.jpg> - Rechts: <https://www.instagram.com/albanian.archaeology/> - Archeologisch Nationaal museum (Tirana)

blz. 11: <https://www.cunoastelumea.ro/o-sabie-a-lui-decebal-in-muzeele-vaticanului/>

blz. 15: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Muzeu_i_Krujes,_2021.jpg

blz. 16: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Queen_Teuta_orders_the_murder_of_Roman_ambassadors.jpg?uselang=de - Silvestre David Mirys (1750–1810) De originele afbeelding is ingekleurd door Gunivortus Goos met behulp van AI.

blz. 17: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Skanderbeg_Museum_\(8\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Skanderbeg_Museum_(8).JPG)

blz. 19: <https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Teuta.jpg>

blz. 20: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Teuta_n%C3%AB_monedh%C3%AB.jpg

NB: De Wikipedia- en Wikimedia-links bevatten ook informatie over de licenties en de wikinaam van degenen die de afbeeldingen hebben toegevoegd.